

04:15, Vasárnap (február 13.), DUNA Televízió

Lükő Gábor film - Himfi és a Szarvas

magyar dokumentumfilm, 59 perc, 2004

rendező: Halmy György
operatőr: Kurucz Sándor

szereplő:
Lükő Gábor

Lükő Gábor vall elfelejtett mítoszainkról

A magyar ősepika kutatásában Lükő Gábor volt az első, aki Bartók Béla nyomdokain a magyar motívumok szempontjából a szomszédos népek folklórját kezdte tanulmányozni.

Összehasonlító kutatásait úttörő módon a magyar történeti múlt feltárására is alkalmazta, a régészet, nyelvészet, népzene és helységnév-vizsgálatok eredményeit felhasználva pedig ősepikai és őstörténeti kérdésekre próbált válaszokat keresni. A 90 éves folklórkutató a filmben többek közt kedvenc mítoszainak - a tejútnak, a nap és a hold elrablásának - kutatásáról beszél.

MELLÉKLETEK

A magyarság arca Lükő Gábor életművében

2010. november 25.

Lükő Gábor A magyar művészet évezredei címmel nyílt kiállítás kedden délután a Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT) székházában. – Lükő Gábornak a kultúrára való holisztikus látásmódját, jellegzetes személyiségét tükrözi ez a kiállítás – mondta a Kemény Gyula és Pozsgai Péter által tervezett és kivitelezett tárlatot méltató Tánczos Vilmos, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Magyar Néprajz és Antropológia Tanszékének tanára.

Rendszer-idegen embernek írta le a Kossuth-díjas néprajzkutatót, aki idegennek minősült a harmincas évek, „úri”, majd a kommunizmus Magyarországaiban is. Egyéni életművében a magyarság keleti vonatkozásait, szellemiségének gyökereit kutatta – magyarázta. A nacionalizmus vádja is felmerült munkásságával szemben, noha megtanult románul, és 1932–33-ban hét hónapig kutatott Moldvában, ahol falumonográfiákat is készített a Dimitrie Gusti-féle módszertan szellemében. A magyarság kereszténység előtti arcát kutató életműve

lehet, hogy nem divatos, de aktuális – jelentette ki Tánczos Vilmos.

– Nem az a kérdés, hogy tézisei közül melyik szorul revízióra. Lükő Gábor arra hívja fel figyelmünket, hogy csak saját kultúránkat értve tudunk kiteljesedni, és ezt nem gyömöszölhetjük indogermán tipológiákba, avagy hamis zenei skálákba – hangsúlyozta Pozsgai Péter, a budapesti Corvinus egyetem tanára, Lükő hagyatékának gondozója. A Lükő Gábor Alapítvány ezirányú célja értelmében jelentették meg *A magyar lélek formái*, a *Moldvai csángók és a Zenei anyanyelvünk* című köteteket, valamint a Lükő kilencvenedik születésnapjára kiadott *Tűzcsiholó* című tanulmánykötetet – részletezte Pozsgai, aki az elmúlt napokban a BBTE Néprajz és Antropológia tanszékén előadássorozatban ismertette Lükő Gábor munkásságát. Pozsony Ferenc, a tanszék tanára, a KJNT elnöke kiemelte azt a tényt, hogy a fent említett két intézmény az összmagyar tudományosság és kultúra elemeként integrálja Lükő Gábor hagyatékát.

A kiállítás panói régészeti leleteken, használati tárgyakon alkalmazott motívumvilág részleteit jelenítik meg, kiemelve az egyes ábrázolástípusok közötti hasonlóságokat. Az emlékek művészi kifejezőmódja, a tematikák rokoníthatósága izgalmas élményt rejt a laikus számára is. A tárlat a magyarság keleti gyökereihez való kapcsolódásra hívja fel a figyelmet. Jelzi azt, hogy az eredetmítosz, a totemisztikus ősök, a Nap és a Hold stb. szimboliztikájának összefüggései a honfoglalás-kori magyar, az Ural-vidéki leleteken, tárgyi emlékeken, a magyar népművészet alkotásain egyaránt kimutathatók.

Az est hangulatát, mondanivalóját a Serege együttes által előadott moldvai csángó népzenei válogatás, valamint az „...és rólam feledkezzetek el.” Lükő Gábor a moldvai csángóknál (1932–33) című dokumentumfilm vetítése egészítette ki. A kiállítás január közepéig látogatható. <http://www.szabadsag.ro/szabadsag/servlet/szabadsag/template/article,PArticleScreen.vm/id/50437>

Tűzcsiholó

Írások a 90 éves Lükő Gábor tiszteletére

Ünnepi kötet a *Tűzcsiholó*, amellyel Lükő Gábort köszöntötték 90. születésnapja alkalmából a Magyar Kultúra Házában. A kötet létrejötte és ünnepi átadása különös alkalom, nemcsak azért, mert Lükő Gábort egy időben – egészen sokáig – nem volt szokás köszönteni, és nem készült ünnepi kötet a korábbi kerek évfordulóra. A kortársak elhallgatták és az ifjabbak nem tudták milyen értéket hozott a magyarságnak. Az ellentmondásos évek múltán most adódott alkalom a visszagondolásra és a számadásra.

A tevékeny élet, a különösen sokszínű kutatómunka, a sorsfordulókkal terhelt út alkonyán figyelmeztet arra, mit kaptunk Lükő Gábortól, és mi mindent köszönhetünk neki, a

zenekutatónak, muzeológusnak, a jelek és jelrendszerek kutatójának, a tanárnak, a magyar művelődéstörténet bűvárának, és az általa felszínre hozott értékek hogyan kamatozódtak. A Tűzcsiholó című kötetben a sokszínű életúthoz kapcsolódó tanulmányok egész sora található. Mindenek előtt az út kezdetét jelentő moldvai magyarok körében végzett munkához kötődve jelentek meg csángók életével foglalkozó néprajzi tematikájú tanulmányok a zenekultúráról, a táplálkozási hagyományokról, vallási életükről. Lükő Gábor egészen fiatalon, 25 évesen írta a moldvai terepmunkája után A moldvai csángók című monográfiáját, ez volt a doktori disszertációja 1936-ban. Azóta is követendő példát kínál a tájmonográfiákhoz. A mindössze 300 példányban közreadott tanulmány könyvritkaság lett, és a napjainkban felélénkölt csángó-kutatás nem mindig támaszkodik rá. Az ünnepi kötet moldvai tematikájú tanulmányai részint ennek ismeretében lépnek előbbre, mint tette ezt Olsvai Imre a kiadatlan, lappangó gyűjtések közzétételével, míg mások közvetve vitték tovább a nagyszerű kutatásokat, például Nyisztor Tinka a táplálkozási hagyományról és Kobzos Kiss Tamás a textilkultúráról szólva.

Lükő Gábor legjobban ismert, legtöbbet idézett munkája A magyar lélek formái, amely az invenciózus debreceni években, a Társaslélektani Intézetben folyt munka eredményeként született, és mindmáig alapműve a magyar népművészetben – folklórban, díszítőművészetben – fellelhető szimbólumok értelmezésének. Nem csoda, hogy a Tűzcsiholó tanulmányai között a szimbólumkutatás új eredményei Lükő elméletének időszerűségét, modernségét jelzik, különösen Szilágyi Sándor, Gazda Klára, Lackovits Emőke, Maleczki József, Tánczos Vilmos írásai. Ma már világosan látjuk, hogy Lükő korszerű szimbolista kutatásainak agyonhallgatása végzetes és pótolhatatlan űrt teremtett, így azok, akik a XX. század végén a szimbólumok értői és interpretálói lettek, Lükő Gábor után kénytelenségből idegen példákhoz nyúltak.

A zenekutatás méltatlanul elhallgatta Lükő Gábor pentatóniáiról vallott nézeteit, pedig Bartók tudományos eredményeit mindenképpen az ő tanulmányai alapján lehet továbbépíteni. Ehhez távolról csatlakozott Kínából Du Yaxiong, az orosz Zemcovszkij, Finnországból Kádár György és mások. Sajnos mindmáig nem jelent meg a maga teljességében Lükőnek a pentatóniáról szóló értekezése, csak egy-egy cikkben adhatott hírt az elképzeléseiről.

1948-ban a felsőoktatásban lezajló ideológiai tisztogatás, és ezzel összefüggően a Társaslélektani Intézet megszüntetése miatt Lükő Gábor a kommunista hatalomátvétel után ún. kényszernyugdíjazás áldozata lett. Ez az intézkedés meghatározta élete későbbi alakulását, és végérvényesen a tudomány mellőzött, agyonhallgatott kutatója lett. Előbb Gyulán, majd Baján volt muzeológus, végül Kiskunfélegyházán a kis múzeum igazgatójaként ment nyugdíjba három évtizeddel ezelőtt. A tisztelgő kötet éppen ezért gazdagon mutatja be a muzeológust, aki a tárgyak mögött az életet is látta és meglátta azt, ami nemcsak széppé tette, hanem kultúra továbbhagyományozásának bizonyossága lett. Vajda Mária, Németh Csaba, Bánkiné Molnár Erzsébet, Fazekas István számos eddig ismeretlen eredményt tárt fel e téren. Mindezek ismeretében mégis el kell mondani, hogy visszhangtalan maradt a pult alól árusított A magyar lélek formái második kiadása éppúgy, mint a Kiskunság régi képfaragó és képmetsző művészete című könyve, amelyben továbbfejlesztette a korábbi szimbólumértelmező elképzeléseit.

Az elmondottakból következően érthető a most megjelent félszáz tanulmány jelentése, amelynek mindegyikére nincs mód kitérni. Összességükben bizonyítják, hogy Lükő Gábor

mellőzöttsége jelentős hatást váltott ki, és nagy azoknak a tábora, akik értik, szeretik, tisztelik őt, tenni akarnak annak érdekében, hogy eszmerendszere ne tűnjön el. A tanulmánykötet 8 nagy csoportba sorolja az írásokat a jobb tájékozódás érdekében, és egyúttal rámutat az ünnepelt sokszínű kutatási tevékenységére. A csoportosítás kényszerítő rendszerező tevékenység eligazítást kínálva az érdeklődőknek, de természetesen tudjuk, hogy Lükő Gábor műveiben éppen az a különös, hogy mindig egységben látja a kultúrát. Könnyedén mozog a zene, a költészet, a népköltészet, az irodalom, a nyelvészet és a díszítőművészet világában, és az összetartozó részeket logikusan illeszti egymás mellé. Az életmű megismeréséhez segítséget nyújt a kötetben megtalálható a legjelentősebb írásainak jegyzéke és az életrajz. Mindez nem helyettesíti az életmű méltatását, amely még a magyar tudományosság előtt álló feladat. A tanulmánykötet csupán sejteti azt a sokszínűséget, ami nevéhez, érdeklődési köréhez tartozott.

A szerzők határon innen és túl, Európa sok országából és távoli földrészekről egyaránt a szerkesztő Pozsgai Péter hívására vállalkoztak arra, hogy tiszteletüket tegyék Lükő Gábor előtt. Tették ezt annál inkább, mert napjainkban az érdeklődők széles körében világossá vált, hogy a magyar kultúra gyökereit lehető legszélesebb módon kell megismerni. Az őstörténet folklór szempontú megközelítése éppen úgy fontos, mint a nyelvi sajátságok figyelembe vétele lehető legteljesebb nyelvi ismeret birtokában. A kötet az egyenetlenségek ellenére a teljesség látásának igényét juttatja kifejezésre, és címével emlékeztet Adyra, a költészet szimbólumainak avatott ismerőjére, aki szintén a már-már elfelejtett rétegeket hozta felszínre éppen úgy, mint a művelődéstörténetben Lükő Gábor. Ma is időszerű és szükséges a magyar őstörténet egykor összefüggő, de csak részletekben megmaradt tényeinek rendszerezése, feltárása. Erre vállalkoztak most néhányan. Így a Tűzcsiholó című rangos, szép kiállítású, igényes kiadvány egyszerre ad hírt számos új eredményről és hívja fel a figyelmet Lükő Gábor méltatlanul elfelejtett eredményeire, annak jelentőségére a XX. század végi magyar művelődéstörténetben. (Szerk.: Pozsgai Péter. Bp., 1999. Táton Kiadó)

Kríza Ildikó